

EESTI PROOVIKODA 90

Tõnu Tõniste

Kuld ja hõbe on paljude sajandite jooksul etendanud väga suurt osa majanduses. Need metallid on alati olnud rikkuse tähistajaks. Ehete valmistamise materjalina on nad kasutusel eelkõige oma unikaalsete keemiliste ja mehaaniliste omaduste pärast, rikkuse kaunisse vormi rüütamiseks.

Hallidest aegadest peale on oldud huvitatud sellest, et väärismetallist ehete väärismetallisisaldus oleks kõrge ja alati teada. See andis neile vahetusväärtuse.

Eesti aladel hakati hõbeesemete kindlat koostist nõudma juba 1393. aastast ja linnavapiga märgistamist alates 1537. aastast. 1700. aastal andis Peeter I välja ukaasi, millega kehtestati kullale ja hõbedale **neli puhtusastet**.

Esimesed proovikojad loodi Eestis 1843-1845 aastal ja need töötasid kuni 1872-1873 aastani. Tallinnas oli esimeseks proovimeistriks **Hermann Clemens** ja Tartus oli esimeseks proovimeistriks **Eduard Brandenburg**.

1874-1919 ei olnud Eestis väärismetallide proovile vastavuse riiklikku järelvalve teostajat, seaduskuulekad juveliirid tembeldasid oma tooteid Peterburgi, Pihkva, hiljem Riia proovikodades.

1. juulil 1919 alustas Kaubandus- ja tööstusministeeriumi alluvuses tööd kontrollabor **Alfred Buxhoevdeni** juhtimisel, mille lõplikuks nimeks kinnistus 1920. aastal "Proovikoda". 1920. aasta jaanuaris võttis valitsus vastu prooviseaduse muudatused, millega viidi senikehtinud Venemaa prooviseadus vastavusse uue olukorraga. **Kehtestati ka ajutine Eesti Wabariigi proovi-kontrollmärgis "Lillia"**.

Eesti oma **Prooviseaduse võttis Riigikogu vastu 27. mail 1924** ja sellele järgnenud Kaubandus-tööstusministri määrusega kinnitati **kontrollmärgis "Lõvi"** mis on WIPO kaitse all **alates 06. novembrist 1925**.

Selle seadusega kehtestatud reeglite järgi kontrolliti ja märgistati tooteid kuni 1944. aastani. Kulla ja hõbeda proovi määramiseks kasutati sajandeid tuntud meetodeid: kriipsuproov proovikivil, hõbeda tüürimine ja kulla kupelleerimine. 1934. aastal koostatud juubelikokkuvõttest selgub, et **1919-1934 avastati ainult neli võltsitud märgistega eset**, kuigi kuldesemeid kontrollmärgistati sellel perioodil kokku 1790 kg ja hõbeesemeid 32699 kg.

1940. aastal algas üleminek Nõukogude Venemaa seaduandlusele. Oktoobris 1940 moodustati väärismetallide laborist **Tallinna Proovivalve Inspektor**, mis allus ENSV Rahanduse Rahvakomisariaadile ja järgmisel aastal alustati Aleksander Roosi juhtimisel üleminekut NSVL märgistussüsteemile. Algul töötas inspeksioonis kolm töötajat, hiljem neli töötajat ja 1949. aastal juba seitse töötajat, neist üks – **Ivan Kabi** esimese revident-raamatupidajana.

Üleliidulise 31.12.1940 määruse ja hilisemate analoogiliste õigusaktide alusel allus Proovivalve inspeksioonide kontrollile kõikide tööstusettevõtete, teaduslike uurimisasutuste, laboratooriumide, meditsiinasutuste jne. väärismetallide kasutamise ja nende jäätmete kogumise arvestus kuni 1991. aastani. Vigade avastamisel määrati süüdlastele trahve, tehti ettekirjutusi, nõuti materiaalselt vastutavate isikute vallandamist. **1954. aastal väljastas** Tallinna Proovivalve Inspektor **registreerimistunnistuse nr. 1 tehasele “Tarbeklaas” tehniliste teemantide ja platinast laborinõude kasutamiseks**. Samal aastal said registreerimistunnistused “ARS”, “Ühendus”, Viljandi Kaubamaja jne. Inspeksiooni tehnilise võimekuse suurendamisel on väga suur osa peaproovijal **Jelena Kuzminal (Bogatšova)** (töötas 1959 -1996) ja ülemal **Juri Popkovil** (töötas 1962-1993). 1959. a. ja 1960. a. hangiti elektomehaanilised märgistuspressid, 1976. a. ja 1980. a. mõõtekompleksid БАТ-15, 1989.a. esimene lauaarvuti.

Eesti iseseisvumisel allutati Proovivalve Inspektor EV Rahandusministeeriumile ja nimetati ümber Eesti Proovikojaks. Üleminekuhetkel töötas laboris seitse töötajat, kes kõik ka jätkasid. **01.04.1993 jõustus “Väärismetallide Proovi seadus” ja taaskehtestati riiklik kontrollmärgis “Lõvi”**.

Olulisemad verstepostid Eesti Proovikoja tegemistes taasiseisvunud Eestis:

- 1992 – Euroopa Proovikodade Assotsiatsiooni vaatlejaliige
- 1993 – Hõbetoodete automatiseeritud täppisanalüüsi juurutamine. Kaheaastase gemmoloogia kursuse läbiviimine Eestis
- 1994 – Vääriskivide ja Väärismetallide Fondi liitumine Eesti Proovikojaga. Eesti Kullaliidu asutajaliige. Kaubamärgi registreerimine
- 1995 – Esinduse avamine Otepääl
- 1996 - Gemmoloogialabori avamine
- 1997 – Liitumine proovi määramise rahvusvaheliste võrdluskatsete võrguga. Tööriistade ja materjalide jaemüügipunkti avamine Pärnu mnt 8
- 1998 – Lasermärgistustehnoloogia juurutamine
- 1999 – Esinduse avamine Kohtla-Järvel. Konkursi “Tippkullassepp 1999” läbiviimine. Au sulamite proovietalonide valmistamistehnoloogia väljatöötamine.
- 2000 – Röntgenfluorestsentspektromeetri X-Inspect kasutuselevõt
- 2004 – Rahandusministeeriumi hallatava asutuse Eesti Proovikoda ümberkujundamine osatüinguks Eesti Proovikoda
- 2005 – Tööriistade ja materjalide jaemüügi käivitamine aadressil Kadaka 36, Tallinn. 1992-2004 nimemärgiste esemelise kogu komplekteerimine
- 2007 – Pärnu mnt müügipunkti ümberehitus ja taasavamine
- 2008 – OÜ Eesti Proovikoda liitumine aktsiaseltsiga Metrosert. Pandimajade vastuvõtjate individuaalkoolituse käivitamine
- 2009 - Katselabori üleviimine uutesse ruumidesse Tallinn, Aru 10